

sententie, ob quod recte D. Paulus suadet ut nullo modo illud præterlabi sinamus, sed omni instantia gloriose sumamus : *Eccce nunc, inquit, tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, ubi figura est consideratio in illis duabus voculis : *Eccce nunc*, quasi diceret : Jam adest occasio, ne sinatis eam præterlabi; nunc, id est, brevissima, non differenda in postremo, nunc adest; quis scit si postea aderit? *Eccce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, in quibus negotiorum possimus, et pro nobis agere, antequam veniat tempus sententiae, et oculatur processus, causeque articulus finitur. Nunc negotiamus quando dies salutis sunt. Ut inquit Benedictus, in *Forbesius apud jurisprudentiam dies utiles, vel legitimi*, in quibus dabuntur dilaciones ordinariae ad dilatandum sententiam, sicut est contrario dies sententie diebus cessionum et dies justus. *Negotiamini ergo*, inquit Apostolus, nunc quando sunt *dies salutis*, dies dilationis, dies utiles, quos vobis Deus confert ad penitentiam agendum. Ergo Deus locum tribusca penitentiam tempus communica fiducia, et confidencia, et securitas, et totus beneplacit. Sicut cum ita sit, illoque statim ad penitentiam uti debet peccator, est contra, ut inquit Job, *abutitur eo in superbum*, ex alio flore non mel, sed venenum eliciens ; scilicet impenitentiam et ansam peccandi ; superbus, quia non castigatur, et ex Dei tolerantia libertate ad amplius peccatum educit.

Notandum hic unde Pharaon sumpserit occasionem ad se inducendam, contrarie Deum peccandum, non utique ex malis que illi interferebant, sed ex Dei benignitate, ob inuidias quas illi concelebat. *Vident Pharaon quod data esset reges (arvani nempe), ingraevavit cor suum, et non audiret eos*, Exodii 8, 15. Mirum ut ex repxe, et ex bono, quod illi contulerat Deus, ex patientia nempe, qui illi summis annis, ingraevavit cor suum, ut bene annotavat. D. Augustinus lib. Quæst. in Exodum, qd. quia hunc ponderans locum ibi : *Hic apparet non illas tantum fuisse causas obdurations cordis Pharaonis, quod incitatores eis simili faciebant, verum etiam ipsam Dei patientiam, qui parceret*. Ergo unde penitentiam debet, inde obdurbationem miser iste elicuit, exemplo confirmans nos Apostoli sententiam, Dei nempe patientiam illis esse odorem vita ad vitam, illis odorem mortis ad mortem. Unde recte bidem S. Augustinus : *Patiens Dei secundum corda hominum quibusdam utilis ad penitentiam, e quibusdam iniustis ad resistendum Deo*, et in malo perseverandum. Alii per ipsam salvantur, ali dianuntiant, quia nulla major miseria. Sicut pravum aliquando cor est hominis, ut ex ussurio divina misericordie flore non mel, sed felicitas : quod impensis illis accedit, qui oblatum sibi a Deo locum penitentis non admittunt, sed co-adjutant in superbiam. Contro quos merito exclamat Paulus celeberriman illam sententiam frequentissime à Patribus usurpatam, ad communivam, terrenitudine quoque qui peccare benignitate Dei ad longanimitatem consili perseruant : *Ai dilitis, inquit, Rom. 2, 4, bonitatis et patientie et longanimitatis ejus contemnit?* Ubi divitas vocavit Paulus, secundum phrasim Hebreorum, ingentem copiam et abundantiam, eoque vocabulo delectatus crebro usus est ad res divinas et spiritates translati ; sic alii appellant altitudinem divitiarum sapientie et scientie Dei, et divitas gloriae et misericordie, etc. Pro vero autem *bonitatis* Graecè est *λεπτότης*, quae vox propriè significat benignitatem, delinquitur a Philippi virtus quæ quis sponte ac benignitate utilitatem exposuit est. Et hinc patet Justus Martyr in Apologeticis appellatus esse Christianos quasi *λεπτούς*, hoc est, commodissimos, utilissimos, et benignissimos erga omnes. Divitiae igitur bonitatis Dei significant exuberantiam ejus benignitatem, qui sponte largè cumulat peccatores beneficiis suis. Patientiam Dei nominat,

quæ peccatorum ejusque scelerata vitam toleret; longanimitatem vero dicit, quæ dñi panam differt, diuque correctionem et emendacionem expectat.

Ergo primum Deus utitur erga peccatores benignitate, beneficia, quæ ad vitam sustentandam pertinet, non denegans eis, faciens oriri solem suum, et pluere super bonos et males, nec solum temporalia, sed etiam spiritualia interiora exteriusque suggestit, quibus a sceleribus colliberi et revocari queant. Ut etiam Deus patientia, Grace *avx*, Latinis *tolerantia*, et, ut ita loquar, sustentatio, praesertim erga peccatores, qui ex aliquo ignorantia vel infirmitate peccant; utitur demum longanimitate erga eos qui peccant ex invertertae concusse consuetudine, et ex malitia, non statim eis pecuniam ad damnationem inferendo, vel ad ipsorum emendacionem, vel in exemplum aliorum, vel ad bonorum exercitationem. Andi S. Anselmum istas Dei bonitatis et patientie et longanimitatis divitias breviter ita declarant : *Divitiae, inquit, bonitatis Dei in hoc manifestantur, quod tanta quotidie in terra maius faciunt homines, quam tamen Deus et vitam conservat, et solem suum exhibet, et pluvias ministrat, multaque largit bona, quasi blandios ejus, ut ad penitentiam eos per beneficia provocet; dives item monstratur patientia ejus, quia homines tota etiam sclera facientes patientem sustinet; dives etiam et longanimitas ejus, quia non statim punxit eos, sed exceptat ad penitentiam per multis tempora. Has però Dei divitiae continent, qui non nisi ut ad agendum penitentiam, sed ad vanam securitatem convertit, existimans aut non curare Deum res humanas, aut donare quod differt.* Sic ille.

Dicit similiter episcopus hanc Pauli sententiam tractans et declarans Hieronymus : *Ex hoc, inquit, loqui appetat cum Deo toleret peccatores, et cum posset, vel prohibere peccatores, vel inferre vindictam, maxillat tamen eos convertit ad penitentiam. Sed nunc proferet tibi, o homo, blandis de impiis sermonis, quia Deus in presenti non puniat; et in longitudinem temporis et abundantiam bonitatis intuens putas jam non esse judicium? Audi Scripturam sententiam, 2. Pet. v. : Non tardat Dominus promissa, sed patienter agit propter eos, nolens aliquem perire, sed omnes ad penitentiam converti; boni est expectando, justus est punitendo. Unde admetit Scriptura, Ecclesiast. 5, 8 : *Non deritis converti ad Dominum, neque differas de die in die; sed tibi enim veniet dies tuus*, et in tempore vindictæ disperseris te.* Et iterum : *Ne derixis: Peccavi, et quid accidit mihi triste? Est enim Altissimus patientis redditor;* etc. Id quod etiam Job significat, dum addit. *Oculi autem ejus sunt in vī illis, q. d. : Impius quidem ob dilectione prenabat persuaderet impunitatem, unde arrogans et superbus colitur, sed non impune fert; nam Deus considerat peruersa ejus vias, id est, actiones, et alia mente reportat improba ejus facta; sicut dicit David, Psal. 45: *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Tempore enim suum contemptoribus illis justam inferre ultio nem.**

Vers. 24. — *ELEVATI SUNT AD MODICUM, ET NON SUSTINET, ET HUMILIAVANTUR Sicut omnia, et AUFERENTUR, ET Sicut SUMMITATES SPICARUM CONFERENTUR.* Nonnulli ex Hebreo legunt hanc activę : Elevaverunt se; quo insolescendi et superbie studium significatur. Quamvis enim honor illis non deferatur, illi tamen honores ambe abuntur, et arrogante usurpat, festinat fastigi ambitionis turgentis. Addit. *ad modicum*, id est, tantum durans. Igitur brevissimam illam exaltationem quis maxillo non despiciat, eujus deturbatio et ruina submittunt proxima existit. Et subjungi : *Non subsistent*: pro quo aliqui ex Hebreo transcribunt : *Nali erunt, vel, et non ipsa*. Ita nimis superborum celsim crescendo ministrat, dum ascendendo cadit ; scilicet arbitrium cadendi elevatio est, quod enim sublimius ascendum, et simili profun-

dius cadunt. Licit ergo, inquit, ad tempus modicum gloriosi in hac vita videantur auctæ florentes temporali prosperitate; post paululum tamen manifestante se Dei iudicio non sunt permanensi stabiles in eadem illa felicitate, sed decedunt ab illa sua glorijs extatatione in humilitatem maximam extremaque miserationem : sicut et cetera omnia quæcumque in hoc mundo magna videntur et florida, non dñi in suo iugismodi flore persistent, sed brevi peribunt, et ad minimum rediguntur, auferenturque et efficiuntur de presenti seculi habitations in profunda inferni; ubi sempiterna damnatione conterunt miseris atque perdurant; similes levibus arisit spicarum summittibus, quæ ad tempus quidem videntur elevate, atque ipsi etiam granis optimis alioreis, sed post mox decedunt et in ignem conjunctur, granis bonis in horum collectis.

Veritas haec plurimis aliis Scripturis sacra locis congruit, ut cum David ait, Psal. 67: *Inimici vero Domini mox ut honorifico fuerint et exaltati, deficiente quicquidnam famus deficit; quoniam tanquam fenum velociter arescent, et similia etiam apud Israhæ et alios prophetas passim occurruunt, et per se satis probantur. Ecce enim non videtur in brevi humana vita curriculo felicitatione impia longam esse non posse?*

Sicut SUMMITATES SPICARUM CONFERENTUR. Duo supplex indicat : unum, quod est resecto spicæ a culmo, alterum, quod est triunità. Primo interius impulsi, quo anima face mortis praeciditur, hoc est, separatur a corpore; secundo tertiaro eritculis, quo anima protrahitur sine torquetur, respondet.

Ceterum haec expendo, quomodo non dixerit sicut spicas, sed sicut summitates spicarum; que profecto non alii nisi arista, quae veluti sagittæ celum versus spicas videtur emittere; quibus undique septem ipsi olympo bellum inferni videtur; at tune conterruntur, quando ad matutinalem seges decollantur; sic utique superbis aristis similes tunc prorsus conterrunt, quando amplius contra celum velut arista eleventur. Nam ut bene sanctus Gregorius, lib. 16. Moral., cap. 15: *Superborum carnalis gloria, dum nitet et cadit, dum apud se extolitur, repente interrupta fine terminatur.* Pulchre hoc ultimum dixit, tune interrumpuntur quando amplius extolluntur; immo quando inter se superbi uniti (alias dissidi) ad ultimum electorum procedunt exterminium. Nam, ut eleganter idem Gregorius, lib. 17, cap. 16, idem super aristis comparantur, quia licet ex eadem natura omnes, stent aristis ex spica, tamen inter se per invidian semper sunt dissidi, non secus ac ipsæ aristæ. *Hic conjuncte, inquit sanctus doctor, prodeunt, sed crescendo secesserunt a se rigide, et hirsutis disjunguntur;* id quod superbis exinde appropriantur; subdit : *Superbi natura sibi communione conjuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo dividuntur; alias quippe alias despiciunt, et alter in alteram invaduntibus ignescit; sed bonorum vitam uminimenter affligunt; adversum se quidem divisi sunt, sed tamen concorditer gravis deorsum premuntur.* Ast tunc excutient et confringuntur, quando ad iudicium maturatum decollabuntur.

Septuaginta locum hunc nonnulli alter vertunt, in eamdem quidem sententiam, diversa temposimilitudine: pro eo enim quod Vulgata posuit : *Aspercentur, et sicut summitates spicarum conferentur, ipsi leguntur. Emaret autem sicut matra in aste, aut sicut de stupula spica decidens sponte sui, aut stent alli vertunt, sicut spica ex calamo sponte decidens.* Unus expende il-

CAPUT XXV.

1. Respondens autem Baldad Subites, dixit :
2. Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.
3. Numquid est numerus militum ejus? et super quem non surget lumen illius?

lod, sponte decidens, hoc est, snæptæ naturæ et conditione id exigente. Nam ut primus spica non incoluus modo, sed etiam erecta sublimis et quasi victrix sursum tendat, quasi celo telum illatura, at postmodum sua sponte propriæ naturæ exigente aerafacta languido collo est, et cervicem inclinat, quæ humanis bonis, potentie, glorie, altitudini, opibus, et regum gratiae sic ex Seneca accommodes : *Cupimus interim ex illo fastigio suo, si tutu licet, descendere; nam ut nihil extra laecessat aut quatit, in seipso fortuna ruit.* Aptius vero ex egregia sancti Isidori Pelusiote imagine, lib. 2, epist. 126, monente : *Tenuulentum est quodquammodo inter mortales hominum, ac nemine etiam conciente vix consistit.* Pulchre *tenuentum hominum*; non ea solam ratione, quod hominem mentes turbet, atque eos temulent, ac faciat, sat immores. Deinde oblitus, ut hinc in modum, inquit S. Cyprianus, lib. de Providentiâ, cap. 4: *Cum omnia, quæ excesserent modum, noceant, periculosisse et felicitatis intemperantia est; mox cerebrum, in vanas mentem imagines vocat; multum inter falsum et verum meditare caliginis fundit;* sed etiam signisim, quod non secus ac ebrios et temulentis homo utitur, labitur et cadat, nulla exterior impellente quatenus manu opus habet, cum ipsem sit impensis sui non constat, sile ac substire valeat; ita terrena bona, ut nihil extra laecessat aut quatit, seipsis et sua sponte decidunt. De iniquis igitur temporalis gloria clatione tumentibus, sed tamen nulli in hac soliditatem durantibus, dictum recte : *Elevati sunt ad modicum, et non subsistunt, etc.* Sermonem itaque concludingens, subdit :

Vers. 25. — *QUOD SI NON EST ITA, QUI ME POTEST ARGUERE ESSE MENTITUM, ET PONERE ANTE DEUM VERBA MEA? Prohaberat Jobus impios hic non statim semper scelerum sturmpona ponat lucre, neque illos solos in hac vita vexari, quinimò ipsos plerisque mira cum impunitate in hoc seculo vilium scelerat ducere, ac proinde non debere se criminis accusari, quod in statu florenti non perdurasset. Neque enim status prospexit justitiae argumentum est; unde neque adversitas injustitiam arguit. Quid si ita non est, inquit Jobus, id est: Hic ita non se habere quis me convinxerit, et rem mendacem coram Deo perget? quod ad plurimam justitiam ac veritatem fiduciam procul dubio attinet. Possit etiam esse sensus talis, ac si dicat: Vera quidem sunt que protuli; exterius etiis longius a veritate exalcat, nemo vestrum vel aliorum hominum posset verbo mea falsitatem argere, et tamquam falsa in divinum rapere tribunal. Quod quidem licet non satis rationi consonum videatur (eum facile posset quidem amici responderet Jobo: Si vera protulisti, nemo forsitan erit qui possit te falsitatem argere; si tamen oratio tua a veritate oberrat, quilibet poterit eam in iudicium trahere, et falsitatem accusare), nihilominus approbathe Gregorius, Jobus etiam falsitatem errore supposito, jure meritissimum contra illos excusat, quos fabricatores mendaci et falsorum dogmatum autores esse convicit. *Justus namque, inquit S. Gregorius, est qui quidquid delinquendo loquitur; dignum non est ut in injustis et prave viventibus iudicetur. Unde sanctus vir amicorum superbiam depinxerit, non solum si ita est, verum etiam ita non est ut protulit, nequamque se reprehendi posset; quia nimis illi recte falsa redargere possunt, qui falsa agere nesciunt; nam correctionis etiis contra fallaciam perdunt qui adhuc fallacter vivunt.**

CHAPITRE XXV.

1. Baldad de Sub parla ensuit a Job en des termes :
2. Celui-là seul est puissant et redoutable, qui fait régner la paix dans les seaux bleus, et qui entretient cette harmonie et cet ordre admirable qui paraît dans les mouvements des eaux.
3. Peut-on compter le nombre de ses étoiles, qui sont

4 Numquid justificari potest homo comparatus Deo, aut apparet mundus natus de muliere?

5 Ecce Iuna etiam non splendet, et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus;

6. Quantò magis homo putredo, et filius hominis vermis?

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — RESPONDENS AUTEM BALDAD SCHITES DIXIT. — VERS. 2. — PESTES ET TERROR APUD EUM EST, QUI FACTUS CONCORDIAM IN SUBLIMIBUS SUIS. Quoniam Job ad amicos condemnatus a Dei iudicium provocabat, apud quem jus summ pro certo affirmabat se obtentum; ab hac opinione cum amici dupliciti argumentorum genere abducere conati sunt, scilicet argumentum petit ex adjuncta ipsius Jobi, majestatem, potentiam, equitatem et sapientiam Dei predicatorum, Jobi a contrario infirmatorem, arrogiam et alia scelerata atque flagitia commemorantem. Isidorenum vix insistens Baldad nihil hic novum adducit, sed tamquam iterum quod a aliis sepe et a seipso prius fuerunt objecta: ait enim potenter esse Deum atque terribilem; pestes tamen illi summan esse ex eo probat, quia factus concordiam in sublimibus suis. Quae sint ista sublimis obscurum est; quidam celos intelligunt, qui cum variis habeant inter se, immo et contrarios motus, quorum alii tertiarissime, alii velocissime suos versant atque conficiunt orbes, et cum vario se suu in alias atque alias coligat plures contorquent, est tamen inter illos incredibilis concordia atque concentus; quod sane nisi ab omnipotenti manu fieri non posset. Et quidem qui primi mobilis, firmamentum, planetarum, qui contrario motu cinctur, ordinem in propriis conversionibus, quas motus ratio neque retardat neque accelerat, attente contemplatur, facile miratur concordiam illam divinam potentiam sapientiae dignam, certaque Majestatem, quae immunita corpora regit, et quod vult sine ulla negatio vertit, esset timendum, ut merito ducatur terror esse apud eum qui facit concordiam in sublimibus suis.

Mystice autem concordia hec orbium celestium ad superioris hominis partem mirificè temperatum, quam theologi mystici celum appellant, aptè traducitur. Admirabilis quippe concordia est, dum intellectus et voluntas eternæ illi reguntur, et à divinis prescriptionibus non exorbitant; quod probénonunt qui res arcanae rimantur, et spiritualem hominem structuram intropiscere assuecant. Alii angelos putant, inter quos licet variis sunt ordines, neque natura eadem specie, ita tamen studiis moribusque consentiant, ut idem sapiam et velint, et illam summan sibi libertatem esse patent, si à divina voluntate nunquam recedant. Cantatissimum est prolixi et sublimissimum angelorum discordia, quando Lucifer coelestem pacem turbavit; tunc diuisus spiritus in duas factiones, hinc Lucifer, inde Michael inter se disseparavit. Quid tunc? Deus Lucifer faciem in tartara precipitans, celestia omnia in aeternum pacificavit. Proh! quam terribilis Dei virtus atque potentia, que pacis celestis causâ tam sublimis spiritus precipitavit asternit flammis tradidit! Utique agit hume solus Dominum et potest et terror est, ipse solus debet timeri, qui nec spiritibus parcit, sed illos etiam potest durissime castigare. Terribilis profecto qui auter spiritum principum, terribilis apud reges terra. Sunt qui anterior regna sunt qui auferunt corporis vitam; sed qui solus terribilis sit, et justum terrorum possit incutere, ille est qui potestet habet cum in spiritu, tunc in anima, quas etiam potest perdere in ignem aeternum. Id quod docebat Dominus in Evangelio, dicens, Matth. 10, 28: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Quid igitur? Neminem moveat tyrannorum im-

comme ses soldats, et mesurer l'étendue de son empire? et sur quoi sa lumière ne s'élève-t-elle point?

4. L'homme donc peut-il être plus grand que l'étoile comparé à Dieu, qui opère ces choses? et certainement qui est d'une femme impure peut-il être plus grand que l'étoile?

5. La lune dans le ciel ne brille pas en sa présence, et les étoiles ne seront pas parees devant ses yeux.

6. Combien moins le sera un homme qui n'est que pourri, et le fils de l'homme qui n'est qu'un ver de terre?

tionem et consociationem tuerat atque conservant; et eam ob rem Septuaginta de universi creatione hunc locum in sua versione explicarunt, ita verentes: *Quid enim exordium, quam timor ab eo qui facit universitatem in altissimo?* Ejusdem enim admirabilis et infinita potentia opera esse judicarunt et res tam diversas efficeret, et eas inter se lia consociare, ut in unum quasi corpus universi coalescerent. Qui de causa concordiam rerum omnium fuisse principium quidam philosophi opinati sunt. Existim autem ego similitudine fuisse inter res tam varias atque diversas confirmantem concordiam. Nulla enim res tam distantes et dissimiles inter se sunt, que non sint aliqui ratione inter se similes; quippe quae omnes ab uno Deo ortae et effecta sunt, ipsiusnam aliquip ex parte imaginem referant. Nam Dei vestigia sunt, facturisque sibi infinitam declarant. Cum igitur unius principio similia sint, etiam inter se similia operentur esse. Quae similitudo amorem naturam sibi patrunt, charitatem et amicitiam conglutinat. Sic enim similibus legibus ex diversis hominibus una res publica constituitur. Haec similitudinem per res omnes mantent auream illam catenam esse credo, quia quidam philosophi atque poeta rerum universitatem contineri crediderunt. Sed quan fabulosè illi aetatem catenam, hanc verè ad divinum Magos Dionysius *την επικαρπησθεντην διαβολην πρωτην συμβολην* principem appellat, lib. de divinis Nominiis, cap. 11. Hac enim, inquit, est que cuncte conjunguntur, et universorum concordiam ac connectionem gignit efficiunt; quare etiam ipsa experit universa, ut eorum divisam multitudinem ad integrum quandam creditur unitatem, atque intestinum bellum universi ad concordem indicat commorationem. Quia et divine pacis participatione prima virtutes conciliantur et secundum ipsæ et inter se et cum una mundi pace prima conjugantur; inferioraque tum ipsa secunda tum fater se conjugantur, tum cum una coequa perfecto omnium pacis principiis et auctore, qui ad omnia individuum cum venit, quasi clausitri ac sepsis quibusdam que divisa sunt copulat, omnia definit, determinat, et munit, neque permitit diffundi in infinitum sine termino diffundi, neque inordinata, et sede caretur. Deoque destituta, suam unitatem egressa, sibi invicem confusa miseri. Et paulo post uberiori expensis quomodo Deus pacifice cuncta coordinat, at: *Ac primum quidem hoc dicendum, ut cum se pacis tum universalis ac particularis effector sit ipse Deus, et ut omnis inter se munitione minimi confusa ipsorum inter se conjugatione commisceat; qua conjugatione coherentia sine divisione et distantiâ, singula tamen secundum propriam speciem pura consistit, per concordationem contrariaorum minimi perturbat; quoniam exactam istam unionem ac puritatem nihil interrupit.* Unam igitur canique simplicem naturam pacis uniois contemplamus, sibi ipsi et illis ipsi atque inter se omnes copulantem, nec non universa complexa quodam omnium inconfusa contemporata pariter atque imperficta conservantur. Per hanc divinæ mentes copulatis suis ipsi cum intelligentis tum rebus intellectus conjugantur, atque denum scandunt ad inconquum eorum que menti supereminent contentum. Per hanc animæ, multigena sua rationes connectendo, ad quondam spiritalium puritatem redactor procedunt sibi propriâ viâ et ordine per immaterialia atque individualia intelligentiam ad unicunq; quantitate intelligentiam superemunt. Per hanc omniū et indissolubili connexio juxta divinam ipsius congruentiam existit, et perfecto contento ac concordia consensione coaptatur, dum sine confusione, colligunt ac sine dissolutione connectuntur. Integritas numerum perfectas pacis per simplicissimam suam meramque virtutis unifice praesentant ad ea quæ sunt omnia perdingit, omnia conjugantur, et extremitas extrema per media connectent secundum unicam connaturalem amicitiam

coagulata; quin et sui quoque vel extremis totius universi terminis fruendi copiam facit omnia consocians unitatibus, identitatibus, unionibus, congregationibus, dum scilicet divina pax individualis persistit, et in una cuncta demonstrat, et ad omnia pertinet, et a propria nusquam identitate recedit: nam ad omnia procedit, siveque participationem omnibus indulget secundum cujusque proprietatem, nec non prædictæ redundantia bonitatis exuberat atque manet per excessum unionis tota ad totum, etiam secundum seipsam totam de superioritate. Ita S. Dionysius divine prorsis ac sublimiter, declarans potestatem eius qui facit concordiam in sublimibus, dicit: omnes expositiones optimæ sunt, et ad litteras institutumque consentaneas; postrema tamen uti ceteris sublimior, ita maxime Dei potestatem representat, cum infinita bonitatis conjunctum; quia quia impius terrenum adferat, bonus autem animos facit. Job recte voluntatis conscientia nixus (secus quam Baldad et socii ejus) poterat magno et erecto animo ad Dei iudicium appellare, sicut S. Paulus hortatur Hebreos, cap. 4, 16: *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae ejus, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio oportuno.* Quare frusterat Baldad Jobus militis coelestis objectu percutitur conatur, dicens:

Vers. 5.—NUMQUID EST NUMERUS MILITUM EJUS (1)? ET SUPER QUEN NON SURGET LUMEN ILIUS? Milites Dei appellantur angelii ad eum imperata expeditissimi, per quos strages horrendas impulsi solet inferre, ut multis Scriptura sacra constat exemplis; sunt autem illi fortis, et erexit, et magnificissima instructi ad bellum Domini confida, omnes veterani et principes, qui a primo sui ortu, cingulo militis donati, palma et laureis gloriose redimiti, Satanam è celo peperunt, iam inde ab eo tempore milites Dei nominati; quos Nahum propheta *fortes Dei* consimil modo nuncupat, cap. 2, 5: *Claپens fortium ejus ignitus, viri exercitus ejus in cocitis.* Hinc summus orbis imperator Deus à Davide nominatur *Dominus virtutum*, hoc est, copiarum celestium, ut, ex Hebreo tertio S. Hieronymus, *Dominus exercitum*; Aquila vero ἀρχῶν, militarium propter angelicas legiones quibus illius solum amplissima gloria majestate colluctus circumambulet. Sunt prout beati spiritus volut Numerus semper augsti, semper tropichi, pretoriani milites, qui dignitate, robore, amplitudine et illustris faciunt gloriam longe anteueniunt et melioros Persarum, et sacras alas Macadanum, et Soldios Gallorum, et adores omnes armatorum. Verbum D. Gregorii Magnus ait illos dicti milites, *quid cum portatissimis teubraram pro nobis pugnat.* Praedare in eos cùm incidisset aliquando Jacob divino afflato nominavit *Casta Dei*, Gen. 52, 1: juvant enim genus humanum, et armatorum suorum oppositum in ancipi et periculisissima contentus, quia de capite satiato decerpimus, fidelissime nos protegunt; ut in eos præcipuum convenire videatur quod Theodosius imperator in novella 31 posuit: *Militum ordine cōmaxime communis rem publicam universam.* Atque ut certum ab se presidum hominibus declararent illi symbolis quæ facile possent intelligi, è sacris instrumentis constat sepius illos habitu militari atque ad defendendum paratos se videnos exhibuisse. Ita quidam angelii in equis frenis aureis decoris circumstebant Macchabeum, et non pilâ, sed fulmina jacebant in hostes; unde clades ea consecuta est in posterum, quæ in divina Historia proditur. Et longe ante, cum Ioseph fortissimus Hebraeorum duktor Jerichonem esset urbem, adstare vidit pulcherum jumentum

(1) Gregor., lib. 17 Moral., cap. 6, exponit de angeli, quid corrum numerus tantus sit, ut a nobis non possit percenseri. Sed ad litteras videatur hic sermo esse, non de angelis, sed de stellis, tanquam Dei militibus, eo modo quo tota illa coelestium luminum multitudine vocari solet in Scripturā *exercitus coti.* (Estius.)

Alli denique ad rerum universitatem censem esse referendum, que cum ex tot tamque diversis rebus consensit, omnes tamen communem universi concilia-

venem evaginatum tenentem gladium; qui ore et vultu et
totius corporis compositione generosus et invictus
antium expeheat; exhortari illi primum; tum ut se
confirmavit: *Noster, iunxit, es, an aduersariorum?*
Igitur plus angelus, et amicus tendens manum: *Sam-*
ait, Princeps exercitus Domini. Sed D. Joannes in
mirandis suis exercitibus sibi esse illos principes induc-
torum *igures*, quibus rapida atque potens erum in
agendo visus; et *haec inutinatis*, qui color est
celestis, ut punicei Olympi bellatores esse intellige-
remus: *Deo missos ad hominum defensionem;* qui
longe melius grandibus suis arquebus petitis nos-
trentur quam Homerius Ajax clypeo septemfigi-
Graecos in actu protegebat. Quare Cyrus Alexander-
sus, *Glyptophorum* in Genesim lib. 4, sapientes illos
vocat *sollicitantes et intratoros, multitutides, protecto-
res, in prahio suspitatores.* Vide quo de illorum
protectio superioris annotavimus, cap. 5. vers. 1.

Nunc quod numerum eorum atinet, dici non potest quantus sit, et quam illustris multitudine; id quoq[ue] significat dñs ait. *Nominiq[ue] est numerus nullatum sit?* Nobilissim[us] est theologorum opinio, cùm sint novem ordines beatorum spirituum, postrem, qui omnium minimus est, unde custodes et tutelæ p[ro]tectorum nostra sumuntur, numero tamen asperabilitatem omnium rerum vim et varietatem separare. Quanta igit[ur] erit frequentia, quantus costus excellenter eorum principum? Optime sane sanctus Dionysius, ecclesiast[ic] Hierarchie cap. 11 notat, «clerorumq[ue] de angelis traditionem milles eorum esse milia dicere, deciesque milles dena millia, summos illos quoq[ue] adhibentis numeros in seipso glomerando ac quibus adhibentur, quib[us] per hos caperet declarari ecclesiast[ic] essemur orimes a nobis amunaturari non posse. Multi namque sunt beat[us] supermundanarum mentium exercitus, qui infirmitate et contractam materialium nostrorum numerorum ratione, penitus excedunt, scitèque definitiūntu[m] a soli ipsorum supermundani celestique intelligentiae scientiae, que illis abundantissime conceditur a Dei principali et infinitorum concisa creatrice sapientia, quae supercessantissima omnium simili rerum principium et causa substantia, et continens virtus, et complectens determinatio existit. *Sic illi.*

EST SUPER QUEM NON SUGET LUMEN ILLIS? q. d. Nemo divini luminis expers existit. De hoc humanae Dionysium studamus, lib. de divinis Nomibus, cap. 4, §. 6, ita loquenter: «In multis effectibus dictior illud bonum, quod est supra omnes humanum tantum fortissimi radiis, et effusio luminis immundis omnime-mentem supramundanam, et circummundanam, et mundanam, ex plenitudine sui illuminans, et totas earum facultates intelligendi renovans, et omnes continens, quatenus supra omnes tenditur; et omnia antecellens, quatenus supra omnes sit est; atque aliquando omnem illuminatrix virtutis proprietatem ut lucis principis lumine potior in semiperseptam complectens, et superhabens prehensibiles, necnon intellectus intelligibili universa congregans, et credens inviolata. Etenim scit ignoranda errantia dirimus, sic intellectus huius praesentia congregat et concupiscentia illuminatur, perfectius eos, et ad quod vere est convertit, a multis opinacionibus eos revocans, ac varios aspectus, vel, ut magis propriè dicam, varia in unam veram, et puram ac simplicem cognitio-mentem contrahit, et uno lumine unifice implet.»

Ideam prout anno § 5 : Deus, inquit, hic intellexit dictum, quia omnem mentem supraclestensem implet lumine intellectum; omnem autem ignoranciam et errorum ex omnibus animis, in quibus est, ejicit, et ipsis omnibus lumen sanctum impertit, eorumque oculos mentales a caligine ex ignorantia circumclusa repergit, et liberat, et excitat, atque aperit multa gravitate tonaciborum compressos et clausos; datque primum quidem modicorum spectaculum, deinde tanta amplitudine invictus, ut perducit magis nos

degestumatione, lumen appetitibile, magis se impetrat, et copiosius fulget, quia dilexerunt mentem; atque eas semper ultiores proiecerunt proportiones studiorum ad aspergimendum sursum; Plura de spiritualem lumine vide, capite precedenti ad versum 15, annotata. De pecuniarum vey sanctorum illustrationibus, quibus subtilio sciens ipsi a Deo lumen. Acyonium, lib. de coelesti Hierarchia, cap. 5, 4, et seqq., ubi haec fusa est distincte docet.

Ceterum quod ad hunc textum attinet, per hunc Dei, quod hic die curitur super surge omnia, vel in levitate potest hic increata, quae est ipse Deus omniscientia, creatura lumine perspicacissimo lustrans, circumspectio, intropiscens, vel certe lumen aliquod creatum quod a fonte luce increata derivatur in creaturas, quod est velut sigillum signumvna Dei, iuxta lib. Psal. 4, 7: *Signatum est super nos lumen tuum tui, Domine* Sensus ergo Baldati est, ac si dicat: Ademate initia menses & Job, ut velis cum Deo congrexi? An viri et sapientiam parent, adeptus es? Profecte nequaquam ista validis, neque tot militibus cinctus es, ut cum potentissimo Deo concertare valeas; neque verò ipsiens es, ut lumen, quo illustrante universa, tu solus es. Enim igitur inoscias?

Vers. 4. — Numquid justificari test bono comparatae Deo, aut appareat mundus natus de muliere? (1) Idem argumentum. Balaad et hominis vita ante et immunditia cum Dei celsitudine se puritatis comparata. Quasi dicta: Quid si stolidi appellas aeternum tribunum Dei, qui usque ideo quantum est, ut homo eius ipso comparatur, quanquamneque videtur iustitiam studiosus et cultor, videri possit iniustus; usque adeo mundus, ut natus homo de muliere nulla ratio habeat, ne cum illo debeat comparari? Vide primam partem huius versus superius explicatum, cap. 4, vers. 17. Ad eadem formè verbis: *Nunquid homo Dei comparatur justificari?* Posterior verò pars exposita est cap. 15, vers. 14, ad illud: *Quid est homo, ut immundus caluit sit, et ut justus appareat natus de muliere?* Et cap. 15, v. 4: *Qui potest facere mundum de immundis conceptum semine?* Alio imprimit agnoscendum est magnam esse naturae humanae infirmitatem nihilque vivi facilius quam ut novam concepiat, qui paulo solet latus viri, neque satis in omnibus boni viri intentum est. Itaque eo magis debet evigilare mens ad peccata tum fugendum, quod se facile insinuat, et veluti in anima arcu emuntur impeditior, adeo ut ne canescatur quidem. Sancti viri imbecillitatem in hac ratione tenebrarum meiti offensas genere solent aliquatenus defere, quod faciliter et nihil minus cogitantes sepe labantur, et se lapsos minime percipiant. Mirù Davini præterea ad cognoscendam Ecclesiam, arcana, et secretum quae bonus verbis expoundendi; sed aciem oculorum cum in se converteret, exclamat: *Defecta quis intellegit?* Septuaginta ponunt ~~ταπεινωτας~~, hoc est, prius lapsus. Unde S. Ambrosius vertit: *Lapsus quis intelligit?* D. Hieronymus errores; *Aquila ignorans*, hoc est, defecta, quia minus sentientibus et cogitationis excudent. Unde ~~ταπεινωτας~~ sunt proprii *ταπεινωτας, casus, non ruinae*. Attirantum se oīm certantum causam appellabant *Rituum*, Graeci ~~ταπεινωτας~~, ut animadvertis S. Ambrosius in Psal. 30: *Qui casus industria et eruditio artificio fieri solebant.* In quodlibet vero illa præter mentem ut plurimi et concorditer evenit prolapsio. Quam ob causam

(f) Hoc significat ista sententia aliaeque similes : homo cum Deo contendat, sicut in iudicis humani uno homini contra alium item intentat, quod non quām fīt, ut hominis causa suparet, id est, ut homo justus comprobetur, Deus autem injustus. Et cōdēlūt permittit quod sequitur: *Eccē luna etiam non splendet. Non enim hoc ita potest intelligi, quia quedam sunt mundā coram Deo, sicut angelī, etc.* (Estiūs.)

περιπτώματα, non πόρων, ut in palestrā, hoc est, non ruina, sed *casse* muncipatur vel, ut dixi, ἔργα; ignoramus? Quare S. Hieronimus in cap. 2 ad Ephesios illi multos opinari περιπτώματα esse quasi iniuria peccatorum, cum tacita cogitatio subrepti, et ex alijs parte coniventibus nobis, nonnum tamen nos iniuncti ad ruinam. Sed communiter Patres leviora peccata intelligent, quae ex humana imbecilitate vel sociorū et indulgentia committuntur. Proprieta dicitur in diuinis oraculis dicuntur ἀποκαλύπται delicta, quae ἐναπέ, hoc est, peccatis, in sexto capitulo Leviticū oppositū. Vnde Graecē proprietatem expōit eruditus S. Augustinus Quidam, 20 in Leviticū. Est enim apud Graecos πάτα, curare; unde ἀποκαλύπται diligenter et cura vacuitas, debita cura omisso, uno verbo *incuria*, oscitanti, indulgentia. Filiusque illud vocabulum ex eo, quod necessarium sit πάτα πάτει, *itterum curare*, hoc est, præteritum sociorum posteriorē cura, et ipsa quidem meliore, sacrifici; que delicti rationib[us] probe explicant. Ait iugur p[ro]tus wastes conscientia obscurat sollicitus, et diuinum judgmentum reverens: *Delicta quis intelligit?*

Jam si vere Prosper, lib. 5 de *Vita continentia*, cap. 16, assertur, etiam illis qui sancti per dominum Spiritus sancti vivunt, tamen propter quasdam difficultates, quas trahunt, sive scientes, sive nescientes, aliquos aut sui peccato cedere, aut alieno consentire, ut illis fieri non sancti sunt, neque usi et divina dona corrodantur ad superandas immicci tentationes, prout in vitium, capi facies, et blandimenti voluptatis illeat; *an non sequi ruram necessitate est, nisi multum et diligenterme caveant, delicta vient, et labendi occasiones omnes amolantur?* Hoc igitur primum si honesti, cogitare unumquemque oportere fragilim esse, minimo momento titubare, labi et errare posse, imo et animus habere maculosum. Abut Crates sapienter, fieri non posse ut quis a lapsu et errato sit immensus, sed tantum in malo punice temporum granum aliquod messe patridum. Quod sancti in divinis oraculis proditur; nam Jacob vox illa se magi Apostoli, et vera confessio. *In multis operibus omnes, Jacob 5, 2.* Alii pariter in divinis scientiis schola eruditus vanos, errantes et fatui sumuntur, qui se credunt omnium delectorum exortes. Ita qui, statuerat illuminante mentis omnia sua ponderebat, cap. 15, vers. 14 supra citato (*quon hic Baldinus*) neminem esse mundum e muliere genito asserunt, tametsi luna radiantis nitorem aut jucundum ignoramus siderum aquare videamus. Sit aliquis sanctus boni studiorum, qui justitiae via resint, sitque misericordia, si ita habet, prodigio mali, et thamaturingus, illo Deus Salomonis ore pronuntiat, *septies in die decessus, Prov. 24, 16.* Sol fons luminis et dici potest, sed eclipsi talionum patitur; luna pellula est, sed prodit stas maculas; stra fulges, sed nebulis umbratur; candidum ebrium, sed vestutus nigrescit; speculum suo labore clarissimum, verum halitus fecit; sic anima modò pura et gratia venusta vestu habuit concepsit. Nama denique est *avvocatae*, hoc it, peccati expers, ut loquitur S. Hieronymus, dum versus Pelagianos disputat.

VERS. 5. — ECCE LUNA ETIAM NON SPLENDET (1), ET
ELLE NON SUNT MUNDI IN CONSEQUET EIS: Quod ad
et stellas pertinet, perspicuum est eas cum di-
lucē comparatas obseruari immundisque vide-
ri, et sol corporeis eis, mox ut mortalis, estis que
quodam oppandal, ut mortalis omnis min-
us afflugeant. Hac etiam superius exposita sunt,
4. vers. 18; et cap. 15, vers. 13. Et quia appa-
rebat nihil novi adduxisse Balbadum, sed tulus versibus
deinceps repetuisse que dixi. Eliophan, cap. 4. vers. 47.

(1) Si Deo divinoque lumini comparetur, non splen-
do nullum censetur lumen ejus. Nec stellae re-
gina mundi sunt in conspectu Dei, seu comparatione
aditie et nitoris divini, ut dixit cap. 4, versus 18.

et iterum cap. 45, vers. 44, ubi totidem feruntur
eadem explicatur sententia. Apie ad hum. locum
queruntur commentatores, eis luna et stelle dicantur
affluerat a divinis summa solis, Dei, inquam, splen-
dibus, et tamen sol non dicatur obscurari in conspic-
tibus. Num Deus non audet decernere cum sole
splendore? Num non obtenebraretur et sorderet Pho-
bus ante divinam diuinis solis iubar? Ibi squaliter
sordidus, ut luna et stelle ad presentiam divinorum
lucis. Cur ergo lumen et stellas in conspicitu Dei
fuscarci predictar in nullis solis mentione facta? Pule
S. Thomas in commentator lumen lucis tractans han-
dicificat: *Ubi considerandum, inquit, quod de
solis mentionem non facit, quia non appetit sensibili-
ter; quod ad presentiam majoris lumine lumen ob-
jetus obtemperatur. Sed luna et stelle etiam ad pra-
sentiam corporalis solis obtemperantur.* Quasi dicti
lumen et stellae et extiora quicquid lumina ad majoris
unius exortum apparent deficeret et obscurari; unde
mirum, si *in conspicitu augustinus lucis interde-
crentur?* at solis fulgoris a nullo creato lumine ob-
uscantur, et ita neque a divinorum Deitatis lumine
fuscabuntur. Neque enim in reiectum lucis est sic
creatus splendor, qui obscurat minores luces. Hoc
est natura, vel potius probris creati luminis, extin-
dere alienas luces ut ascendat sua; divinus verò so-
nerosus permittit etiam ipsi exorto gloriosi splen-
descere luces, nisi ab alio lumine validiore extinguantur.
Sublimissimus Angelicus doctor: *scilicet intuonatu-*
*ris est sol obflusus majoris lumini claritudine, ut
remantere semper ad presentiam omnium; secutus luna*
*et stelle, est alioquin luminosissima sicut astrum. Unde
etiam et stellas obtemperant dicti ad presentiam Dei*
*modus de sole non dicit, ne sol qui nunquam apud ho-
mines visus est a majori lumine obtinatur, hanc a-
re contumeliam patitur. Quo docenter superiores*
ad debiri oculos subditorum defectus prograli.

*Allegorie S. Hieronymus : Sub nomine inquit, lum
eum et stellarum angelorum et supernas potestas
intelligere possimus, qui ad comparationem divinae
reverentiae immundi et tenebrosi possunt videri : ex
eo utique qualiter natura condit creatura fide non
peccat, capaces tamen peccati sunt, et apparuit in
illis angelis episom naturae peccatorum. Horribilis
est immunditas peccati, quoniam vel tantum esse ann
tuim capacitas est, ut in hunc aliquam ratione imm
undus dici possit. Nam vere mundus est ille qui
unum est impeccatus, minimum Deus. Quare sic ul
tra progedictus S. doctor : Sed post illis nullum an
gelorum peccasse credendum est, quia omnibus liberum
arbitrium in solis Dei charitatem reverterunt,
neque immobiles in eis sunt persistentes in veritate,
et quia manus angelus cum sua stare nolunt. Prinde
angelorum voluntas per amorem Dei facta est incon
terribilis, que in Deo est per naturam, id est illi soli
corruptio honor et gloria ; ita S. Hieronymus.
autem sapientia natura capaces erant peccati omnes an
geli, et hoc ex parte aliqualem immunditatem habent
comparatione Dei, qui soli ex natura sua incorrup
tum habet atque incomprehensibilem puritatem ;
quod ipsum est ipsam puritatem. Casterum boni ange
lorum aliquot divini amoris actum elicerent, sup
posito illo pacto (quod inclitos theologi agnoscam)
et Deum et illos, facti sunt incapaces peccati non
deinde natura, sed ex dono Dei. Paveat ergo omnis
natura necessitate est ante Dei presentiam, coram
etiam angelis reperitur immundus. Unde subdit :
Ets. 6. — QUANTO MAGIS HOMINIS PETRUDO, ET FILIES
VIRUMS (1!) Omnes enim mortales post mor
erunt petrudo, et fotor, et vermis, pulvis et
s. Hoc sors homines cunctos expectat, a qua nec
dilitas, nec divitiae, nec potestas existunt, nec*

acumen ingenii, nec littera, nec alia quevis, qua in hoc mundo estimantur, excipiunt. His ex accidentibus magna conspicitur mortalium diversitas, quia eos aut magnorum claritas, aut propria facinora, aut conquista divitiae discernuntur; in tumulo autem omnes erunt pulvis et cineris; nec est aliquid quod hos alii preferat, aut regem a manipulo distinguat. *Circumscripti eos (inquit Prosper Riegensis Episcopus in lib. Sententiarum, sententia 101) qui ante simibus splendoribus fulserunt, ubi sunt, quos ambebant curvum potentatus? Ubi sunt, quos insuperabiles imperatores? Ubi qui convevunt disponebant et festa? Ubi equorum splendidi inventores, exercitum duces, satrapes, tyranni? Non omnia pulvis? Non omnina favilla? non in paucis ossibus curva vita memoria est? Respicere sepulcrum, et vide quis servus, quis dominus, quis pauper, quis dives. Discerne, si potes, vinctum a rege, fortis a debili, pulchrum a deformato. Menor itaque natura, non extollaris alii quando: memori autem eis, si tunc ipsum resperges. Hanc igitur sors, haec conditio sane misera omnes homines manet, ut quod corpora convertantur in putredinem, cineres, vermes. Unde qui modi vilia ac fragilis caro es, putredo, cinis et pulvis eris, nullaque alia majora dignitate subirebas. Ita Alvarez de Paz, 2, lib. 4, p. 2, cap. 7, ubi hominis miseriam graphicè describit cum subdit: Hoc, homo, eris in corpore; sed quid eris in anima? Animum quidem noster immortalis est, non cum corpore corruptiatur, non in cineres vertitur, qui naturalis spiritualem et ab omni corruptione alienam sortitus est; sed tandem omnis omnis, quia in hoc mundo diligenter existuit. Non cum cognati decedunt, non famili circumstant, non opes juvent, non dignitates spectabiliter faciunt, non reliqua visibiliter sicut cum corpori erat junctus, sufficiunt. Incepit regiōnē quādam sibi prorsus incognitam ingredi, cum nunquam vissi et ineognitis penitus conversari; biū non adiunguntur, illi non perperam facta dissimilabunt, non benē gesta inanierent et ad gloriam yanam captandam laudabant, sed in omnibus veritatem prosidebant. Adstab animas ante tribunal districti et severi Iudicis, qui cum sapientissimus sit, non potest falli; cum rectissimus, non poterit numeribus corrumpi; cum potentissimus, non poterit minus terri, ne ad damnationem bonorum aut liberationem malorum seduci. Coram hoc Iudice anima ē corpore separata, de cogitationibus, de desideriis de verbis, de operibus, de omissionibus, de aliis peccatis, quae quoquo modo ad ipsam pertinent, examinabitur, et iuxta meritum suum aut postea ut praemio afficietur. Universa tunc tempora animantur, et solam derelinquent; nam nec corpus ei aderit, quod in sepolcro putredine, nec amici cuius, qui post pacatas horas aut dies defunctum obliquitur tradunt; nec res temporales, que jam alicui possessoribus serviant. Assistant autem ei angelis, si forte animam liberare possint; assistant et*

demones, ut eam, si concessum illis fuerit, ad se trahant. Adstab propria conscientia accusans quidquid non antē recē gestum fuerit. Sed ita adhucrūbūt opera in hāc vita facta, ut nullā ratione ab anima divelli patientur.

Hanc horam separationis anima à corpore optimè describit sacerdos Ephrem in hunc modum, longo i. tit. 1: Beatin dñs: Beatus, quemcumque in horā illā emigrationis, quando cum timore atque dolore anima separabatur à corpore, fiduciam reparet. Venturi enim sunt angeli qui animam à corpore separant, accipiant, sistantque ante tribunal immortali ac tremendi Iudicis. Magnus nos timor invadit, o fratre, in horā mortis, quando cum timore atque dolore separanda erit anima à corpore. Siquidem in horā illā discēdunt praestabuntur animae sua que gesserit opera diuina atque nocturna, sive bona, sive etiam mala; impellentibus jactu cam angelis ut exeat à corpore; illi respiciens ad sua operae egredi permittet. Pecator vero anima cum timore a corpore recessit, et tremebunda abibit statuenda ad tribunal Iudicis immortali. Cum autem emigrare cogitur ē corpore, contubuiturque sive opera tunc cum timore dictura est ipsi: Considerate mihi unius aihue horū spatiū, donec egrediar; at cuncta ejus opera simul una voce responderunt, dicentes ei: Tu nos fecisti, tua opera sumus, tecum unā ad Deum ibimus. Sie ille. Ecce ergo, o homo, qui eris ē corpore pulvis, in anima rebus, in corpore cinis, in anima iudicandus; in corpore putredo et vermis, in anima ex tuis operibus aut peccatis praemissis. Et ut breviter omnia dicta tibi proponam, et quid fueris, quid sis, et quid eris ad tuam confessionem inculeam, audi verba Ilagonis Veterini, lib. de Animā sic scribenti: Attende, homo, quid fuisti ante ortum, et quid es ab ortu usque ad occasum, atque quid eris post hanc vitam. Protegi fuisti quod nihil erat; postea de vili materia factus, et vilissimo panno involutus, monstruali sanguine in utero materno fuit nutritus, et tunc tui fuit bellis secundine; sic induitus et ornatus progressus es ad nos, nec memor es, quam sit vili oritur uī:

Forma, fasor populū, feror juventū, opesque Subtrahere tibi noscere quid sit homo.

Nihil aliud est homo quam sperma testidum, sacra sterorum, cibus verminū.

Post hominem venit post vermen factus et horror: Sic in non hominem veritatem omnia homo.

Cur ergo superbi, homo? attende quid fuisti vite et sanguis coagulatus in utero, deinde misericordia hujus vita expositus, postea vermis et cibus verminū futurus in tumulo. Quid superbi, pulvis et cinis, cujus conceptus culpa, nasci miseria, vivere pena, mori angustia?

Unde superbū homo, cujus conceptio culpa, Nasci pena, labor vita, necesse mori?

INDEX RERUM.

MENOCII VITA.	9-10
NICOLAI SERKARII IN ESTHER PRÆDICENDA SE-	
PTEM.	
Primum. Quæ inscriptio.	Ibid.
II. Quæ auctor.	11
III. Qui interpres.	12
IV. Quæ auctoritas.	15
V. Quæ ejus in Bibliacis ordo.	21
VI. Quæ utilitas.	27
VII. Quæ divisio.	28
IN LIBRUM ESTHER COMMENTARIUM.	51-52
Caput primum. Assero ad potentia et gloria sue ostentationem toto semestri splen-	